

Remissyttrande över Ny dataskyddslag – Kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (SOU 2017:39)

Villaägarnas Riksförbund har inte getts tillfälle att yttra sig över rubricerat förslag, men anser att det likväl är viktigt att lämna synpunkter över förslaget till Ny dataskyddslag. Skälet till detta är att förbundet anser att vare sig EU:s dataskyddsförordning eller förslaget till kompletterande bestämmelser innehåller bestämmelser där man kan se att hänsyn har tagits till hur ideella organisationer ska lyckas hantera dessa frågor.

Inledning

EU:s dataskyddsförordning ska tillämpas från och med den 25 maj 2018. Förordningen är direkt tillämplig i Sverige men ger utrymme för kompletterande nationella bestämmelser av olika slag, detta enligt utredningen själv.

Utredningens uppdrag har varit att föreslå en ny nationell reglering som kompletterar Dataskyddsförordningen. Förslaget behandlar dock bara ett fåtal av de frågor som regleras i Dataskyddsförordningen.

Uppdraget

Av uppdraget framgår att Sveriges grundlagar inte ska ändras, vilket leder till att tryckfriheten och yttrandefriheten ligger fast. Detta anser Villaägarnas Riksförbund är positivt.

I beskrivningen av uppdraget står bl.a. att det är viktigt att hitta lämpliga avvägningar mellan skyddet för den personliga integriteten och myndigheters, företags och enskildas behov av att kunna behandla personuppgifter. Det finns dock inte beskrivet några som helst avvägningar som rör föreningslivet och civilsamhället.

Civilsamhället

Villaägarnas Riksförbund anser att en stor brist i utredningen är att man inte verkar vara medveten om civilsamhällets problem med att hantera och implementera Dataskyddsförordningen. I utredningen omnämns civilsamhället i kapitel 19:9 (Ideella organisationer som är verksamma inom dataskyddsområdet), men då endast som företrädare för enskild person. Ingenstans i det omfattande betänkandet diskuteras dataskyddsförordningens påverkan på ideella organisationer.

I Dataskyddsförordningen finns en förklaring till ordet förening, i artikel 4, Definitioner, punkten 18. Där beskrivs att en förening ska anses jämförbart med företag, men med tillägget om den regelbundet bedriver ekonomisk verksamhet. Det är anmärkningsvärt att föreningar inte får något större utrymme än detta i en förordning som ska implementeras till fullo. I den till regeringen i mars 2016 lämnade utredningen SOU 2016:13 (Palett för ett stärkt civilsamhälle) föreslås bl.a. att en förändring införs i kommittéförordningen (1998:1474) enligt nedan.

För att kommittébetänkanden ska utgöra ett tillräckligt underlag vid remissbehandlingen och i beredningsarbetet inom Regeringskansliet föreslår utredningen i avsnitt 5.1.3 att det införs ett krav i 15 § kommittéförordningen (1998:1474) på att om förslagen i ett betänkande har betydelse för villkoren för det civila samhällets organisationer ska konsekvenserna i det avseendet redovisas i betänkandet.

Utredningen bereds för närvarande i regeringskansliet och inga beslut är ännu fattade.

I Sverige finns idag ca 220 000 ideella organisationer, var och en med ordförande, kassör och övrig styrelse. Varje svensk är i genomsnitt medlem i tre organisationer och regeringar har i olika uttalanden uttryckt sitt stöd för civilsamhället. Det finns t.o.m. en politik för civilsamhället.

Med denna bakgrund är det anmärkningsvärt att utredningen över huvud taget inte nämner civilsamhället eller de problem som kan uppstå för denna ”tredje sektor” i samhället vid implementeringen av EU:s dataskyddsförordning.

Utbildning

Genom Dataskyddsförordningen införs en skyldighet för myndigheter och vissa företag (samt ideella organisationer) att utse ett dataskyddsombud. Ombudet ska vara bundet av sekretess enligt unionsrätten eller den nationella rätten.

För utbildning av dataskyddsombud och personuppgiftsansvariga finns idag kurser som erbjuds på marknaden. Det är dock inte rimligt att kräva att de många tusen ideella organisationer som finns i landet ska avsätta tid och ekonomiska resurser för att utbildas i den hantering som blir följden av Dataskyddsförordningens implementerande.

Datainspektionen har i sitt utbildningskoncept valt att ha olika typer av kurser. En utbildning har fokus på offentlig sektor, en har fokus på privat sektor, båda ges vid två kurstillfällen. Utöver detta finns en som har en generell inriktning och en med fokus på informationssäkerhet. Den som skulle kunna vara aktuell för föreningssverige är den som riktar sig till privat sektor. Föreningarna ska således i konkurrens med företagen försöka ta del av Datainspektionens kurser.

Villaägarnas Riksförbund anser att regeringen bör avsätta extra resurser och ge studieförbunden i uppdrag att utbilda civilsamhället så att vi kan möta kraven i Dataskyddsförordningen. En utbildning av dataskyddsombud och personuppgiftsansvariga som är anpassad för ideella allmännyttiga föreningar och inte större företag och myndigheter.

Undantag för Ideella organisationer

De sanktionsavgifter som föreslås för de som inte följer förordningen är stora. Dessa belopp är rimliga när det gäller stora företag och statliga myndigheter som kan anställa dataskyddsombud. Men för den ideella föreningen som arbetar med frivilliga krafter är

förordningen ytterligare en pålaga som försvårar rekryteringen av ideella krafter. T.ex. ska alla incidenter rapporteras till tillsynsmyndigheten (Datainspektionen) inom 72 timmar, något som är omöjligt för det större flertalet av Sveriges 220 000 ideella föreningar.

Av förordningen framgår att ett huvudsyfte med sanktionerna är att avskräcka, men för en förening är blotta tanken på att en sanktionsavgift kan utdömas avskräckande. Av artikel 81 framgår att sanktionen ska vara proportionell, hänsynstagande och att det kan finnas förmildrande faktorer.

I kapitel 18.4.2, i uppdraget, behandlas sanktionsavgifterna och där står beskrivet att det i Förordningen ges utrymme för att beakta uppsåt, proportionalitet och betalningsförmåga vid beslut om sanktionsavgifter. Utredningen skriver även att subjektiva omständigheter hos den personuppgiftsansvarige är en faktor som ska beaktas. Villaägarnas Riksförbund tolkar såväl skrivningen i Förordningen som i utredningen som att man har ett utrymme att ta med några paragrafer där detta förtydligas mer.

Vi drivs av en övertygelse om att den energi vi lägger ned i de ideella föreningarna, de må vara friluftorganisationer, idrottsorganisationer, intresseorganisationer, kulturföreningar, politiska organisationer eller andra, gör vi av intresse och inte för ekonomisk vinning. Den energi och kraft som civilsamhället ger är grunden för en bra fungerande demokrati.

Civilsamhället ska också kunna granska makten, såväl den politiska som den ekonomiska makten. Detta skapar ibland konflikter och vi ser en uppenbar risk i att EUs dataskyddsförordning kan ge motståndare ett verktyg att skada enskilda organisationer som är ”obekväma”. Det ska inte heller stickas under stol med att det ibland finns konflikter inom den ideella sektorn. En individ som blir utesluten eller vars intresse inte vinner gehör i föreningen kan komma att försöka skada organisationen med alla till buds stående medel, även EUs dataskyddsförordning.

En EU-förordning är inte förhandlingsbar, den ska implementeras i svensk lag, men det finns vissa möjligheter till justeringar. Villaägarnas Riksförbund skulle till exempel vilja se att ideella föreningar inte kan ådömas samma ekonomiska straff som kommersiella företag och myndigheter. Det skulle innebära att intresset för att använda EUs dataskyddsförordning som verktyg för att skada civilsamhället avsevärt skulle minska.

Konsekvenser

I ett uppdrag ska konsekvenser alltid beskrivas gällande den förändring som ett lagförslag innebär, dessa finns att läsa i kapitel 21. Utredningen konstaterar att förordningen kommer att innebära att ökade resurser behövs för att klara administrationen och i 21.1 finns beskrivet att såväl det allmänna som det privata kommer att beröras. När utredningen sedan beskriver ekonomiska konsekvenser nöjer den sig med att konstatera att myndigheter kommer att få ökade kostnader, men att dessa ryms inom de anslag som finns. I övrigt konstateras att enskilda inte kommer att beröras ekonomiskt. Att lagförslagets inverkan på föreningar och civilsamhället inte nämns av utredningen är minst sagt anmärkningsvärt.

Villaägarnas Riksförbund

Gunnar Jansson
förbundsdirektör